

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	157
Land:	Pakistan
Kilde:	Det svenske Regeringskansliet, Utrikesdepartementet
Titel:	Mänskliga rättigheter i Pakistan - 2007
Udgivet:	27. marts 2008
Optaget på baggrundsmaterialet:	15. april 2008

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Pakistan 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Situationen för de mänskliga rättigheterna i Pakistan har förvärrats under 2007. Liksom tidigare är bristande rättssäkerhet, godtycklig myndighetsutövning och diskriminering av kvinnor och minoriteter vanligt förekommande i det pakistanska samhället. Tortyr förekommer och dödsstraff tillämpas.

3 november 2007 utlystes undantagstillstånd i Pakistan. I och med det upphävdes flera av de grundläggande fri- och rättigheterna, däribland yttrandefriheten, rörelsefriheten och likheten inför lagen under de sex veckor som undantagstillstånd rådde i landet. Under året har dessutom flera lagändringar gjorts som har försämrat mediafriheten. Militärens befogenheter har utökats så att civila nu kan ställas inför militärdomstol under anklagelser om förräderi, uppvigling och angrepp på militär personal.

De statliga institutionerna i Pakistan, exempelvis domstolsväsendet, är mycket eftersatta och har bristande beslutskraft. Högsta domstolen var under en period före utlysandet av undantagstillstånd ett undantag. Den alltmer självständigt sinnade högsta domstolen tog då upp ett antal kontroversiella rättsfall rörande bland annat försvinnanden av nationalister i Balochistan, och flera andra mål som gällde statens möjligheter att inskränka individens rättigheter. Då undantagstillståndet infördes avsattes domstolarnas ledamöter på nationell och provinsial nivå. För att få tillbaka sina platser var domarna tvungna att svära trohet till en provisorisk konstitution (PCO) och senare till den återinsatta konstitutionen från 1973. Övriga domare återinsattes inte. Antalet dödsdömda som avrättats har fortsatt att öka. Under 2006 avrättades 82 personer, vilket kan jämföras med 52 som avrättades 2005. Över 7000 fångar befann sig under 2006 i dödszell i väntan på avrättning eller överprövning.

Det finns många rapporter som visar att arresterade personer utsätts för tortyr. Pakistanska myndigheter har gjort försök att ställa de ansvariga poliserna till svars men i realiteten fälls sällan dessa personer för sina brott. Tortyr används också i många fall i samband med godtyckliga frihetsberövanden. Några av de höga jurister som arresterades i samband med undantagstillståndet har sagt sig varit utsatta för psykisk och fysisk tortyr.

Pakistans ekonomiska utveckling har varit fortsatt god. Trots detta lever 24 procent av befolkningen under den nationella fattigdomsgränsen och över hälften av landets befolkning befinner sig strax över fattigdomsgränsen. Endast hälften av landets vuxna befolkning kan läsa. Av kvinnorna är 35 procent läskunniga. Många sociala faktorer är eftersatta och Pakistan befann sig år 2006 på plats 134 av 177 i FN:s index för mänsklig utveckling (*Human Development Index*).

En majoritet av Pakistans befolkning utsätts för diskriminering. Kvinnor får ofta inte tillgång till utbildning och gifts bort vid tidig ålder. I en del av de mer konservativa områdena i landet hindras kvinnor från att utnyttja sina politiska rättigheter. Barnarbete är vanligt förekommande. Det är förbjudet för barn under 14 år att arbeta men lagen har sällan lett till åtal och påföljden för brott mot lagen är endast böter. Av de religiösa minoriteterna i landet är ahmadiyas de mest utsatta då de betraktas som avfällingar från islam. Kristna pakistanier diskrimineras ofta på arbetsmarknaden och lever ofta under svåra förhållanden. Trots att ett informellt kastsystem existerar saknar Pakistan lagstiftning för att motverka diskriminering på basis av kast eller social status.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Pakistan har fortfarande inte ratificerat flera av FN:s centrala konventioner om de mänskliga rättigheterna.

- *Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) samt de fakultativa protokollen om enskild klagorätt och avskaffandet av dödsstraffet.*
Pakistan har inte ratificerat eller undertecknat konventionen, men enligt uppgift från Pakistans utrikesministerium har beslut tagits att ratificera den.
- *Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR).*
Pakistan har undertecknat, men inte ratificerat, konventionen. Enligt uppgift från Pakistans utrikesministerium har beslut tagits att ratificera också denna konvention.
- *Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD).*
Pakistan har ratificerat konventionen.
- *Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot*

- *kvinnor (CEDAW). samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.* Pakistan har ratificerat konventionen. En generell reservation har dock gjorts om att den pakistanska grundlagen (och islamisk rätt) har företräde framför konventionen. Sverige har invänt mot den traktatsrättsliga giltigheten av denna reservation. Pakistans rapportering togs upp i maj 2007. I juni lämnade kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor sina kommentarer, där Pakistan ombads göra en översyn av all diskriminerande lagstiftning för att uppnå överensstämmelse med CEDAW. Flera områden togs särskilt upp, däribland tillgång till utbildning, rättssäkerhet, arbete och hälsovård. Pakistan förväntas svara vid nästa rapporteringstillfälle i april 2009. Pakistan har inte ratificerat eller undertecknat det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.
- *Konventionen mot tortyr (CAT) samt det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr.* Pakistan har inte ratificerat eller undertecknat konventionen men enligt uppgift från Pakistans utrikesministerium har beslut tagits att göra det.
- *Konventionen om barnets rättigheter (CRC) samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter och om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.* Pakistan har ratificerat konventionen. En reservation har dock gjorts om att den pakistanska grundlagen (och islamisk rätt) har företräde framför konventionen. Sverige har invänt mot den traktatsrättsliga giltigheten av denna reservation. Pakistan har undertecknat de två protokollen som dock ännu inte ratificerats. Pakistan rapporterar regelbundet till konventionskommittén för barnkonventionen.
- *Flyktingkonventionen samt det tillhörande protokollet från 1967.* Pakistan har varken undertecknat eller ratificerat konventionen eller protokollet.
- *Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen (ICC).* Pakistan har varken undertecknat eller ratificerat stadgan.

Pakistan har inte sedan 1999, då den särskilda rapportören om våld mot kvinnor besökte landet, tillåtit besök av FN:s specialrapportörer, trots upprepade förfrågningar.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekten för liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Sedan år 2003 har stridigheter pågått i gränsområdena mot Afghanistan där regeringens säkerhetsstyrkor bekämpar al-Qaida, talibanrörelsen och andra militanta extremistgrupper. I takt med att situationen i Afghanistan har förvärrats sedan 2005 har läget i dessa områden också försämrats. Under 2007 bröts vapenvilan mellan regeringstrupper och militanta islamister i de federalt administrerade stamområdena (FATA) och konflikten, främst i landets västra delar, förvärrades och drabbade många civila. Det krigsliknande tillståndet

spreds under hösten 2007 utanför FATA till den nordvästra gränsprovinsen (NWFP). Den pakistanska armén inledde en massiv militärinsats mot radikala trupper i Swat-dalen, cirka 10 mil från Islamabad, som ledde till många civila dödsoffer och ett stort antal internflyktingar. Den nationalistiskt färgade konflikten i den sydvästra provinsen Balochistan har fortsatt, men inte med samma intensitet som under 2005 och 2006.

Vid polisingripanden förekommer det att misstänkta brottslingar avlider. Enligt människorättsorganisationen HRCP (Human Rights Commission of Pakistan) förekom 188 sådana fall under 2006. Dödsfall i fängelser förekommer men är inte lika vanliga. Politiskt motiverade ofrivilliga försvinnanden förekommer och drabbar framförallt personer som verkar för autonomi för delstaterna Balochistan eller Sindh. Flera journalister har också försvunnit, och i en del fall återfunnits mördade. Det uppmärksammade fallet med Hayatullah Khan, en journalist som försvunnit och återfanns mördad i juni 2006, fick i november 2007 en tragisk fortsättning. Hans änka Mahrnun Nisa, som arbetat för mediafrihet och journalisters säkerhet i Pakistan dödades då i ett bombattentat i sitt hem.

Slaveriliknande förhållanden existerar i Pakistan bland fattiga jordlösa som tvingas bli skuldslavar för att överleva, främst i provinsen Sindh. Dessa får en mindre summa pengar av jordägare eller tegelbruksägare, men tvingas sedan arbeta utan ersättning eller med endast mycket liten lön. De kan inte återbetala skulden och enligt HRCP förekommer det att jordägare säljer sina skuldslavar, som i dessa fall får en ännu större skuld att återbetala.

Det finns säkra uppgifter om förekomst av tortyr i Pakistan, särskilt när det gäller personer tagna i förvar av polisen. Tortyren leder i många fall till dödsfall. Människorättsorganisationen HRCP beskrev i detalj över femtio fall av tortyr i häkten och fängelser, men det verkliga antalet tros vara mångdubbelt högre. Det har gjorts försök från de pakistanska myndigheternas sida att vidta åtgärder mot tortyren, men i praktiken har mycket få fall följts upp. Uppgifter förekommer också om att säkerhetstjänsten samt paramilitära styrkor använder sig av utomrättsliga frihetsberövanden och tortyr av misstänkta.

Fängelserna i Pakistan är extremt överbelagda. Enligt officiella källor har de en överbeläggningsgrad på nära 220 procent. Hälsoförhållandena är miserabla och undernäring är utbredd. Misshandel, sexuella övergrepp och maktmissbruk förekommer ofta för att pressa fångarna och deras anhöriga på pengar. Fängelserna har inga möjligheter att behandla fångar med mentala hälsoproblem eller den ökande andel fångar som är drogmissbrukare.

De religiösa *hudoon*-lagarna, som instiftades 1979, existerar fortfarande i Pakistan men tillämpas i realiteten mycket sällan. De särskilt grymma straff som kan utdömas enligt *hudoon*-lagarna – till exempel stening, strypning och

stympning - har hittills aldrig verkställts i Pakistan även om det förekommer att domstolar utdömer dem. Spöstraffet har tagits bort för de flesta typer av brott mot dessa lagar.

Kvinnor, barn och ungdomar är en mycket utsatt grupp i fängelserna och övergrepp mot dem är vanliga. Enligt barnrättsorganisationen SPARC finns det omkring 3 000 minderåriga i pakistanska fängelser. Därtill kommer ett okänt antal barn som föds eller medföljer sina mödrar i fängelse. Straffmyndighetsåldern är endast 7 år. Lagen om behandling av minderåriga i rättssystemet, *Juvenile Justice System Ordinance*, föreskriver särskild fångvård för personer under 18 år. Enligt barnkonventionskommittén och SPARC efterlevs dock lagen bristfälligt. Det stora flertalet minderåriga hamnar fortfarande på anstalter som också hyser vuxna.

4. Dödsstraff

Dödsstraff tillämpas i Pakistan. Dödsstraff ingår i straffskalan för ett tjugotal brott, bland annat för mord, våldtäkt, väpnat rån, sexuellt utnyttjande av minderårig, hädelse och politiska brott såsom förräderi. Antalet utdömda dödsstraff har, efter några års nedgång, återigen ökat till minst 446 under 2006. Dödsstraff tillämpas i praktiken nästan uteslutande för mord, människorov och narkotikabrott. Enligt människorättsorganisationen HRCP:s och Amnesty's uppgifter har en klar ökning av antalet avrättade också skett, med 82 personer avrättade under år 2006, varav en minderårig. Officiellt avskaffades dock dödsstraffet för minderåriga (under 18 år) i juli 2000. Fortfarande är dock minst tre personer dömda till döden för brott begångna när de var minderåriga. Brotten begicks före lagens ikraftträdande och straffen har inte rivits upp.

Ett särskilt problem är rättssäkerheten i processer där dödsstraff kan komma ifråga. Ett fungerande rättshjälpssystem saknas i Pakistan. Domstolar i första instans dömer ofta summariskt (utomrättsligt), på grund av arbetsbelastning, bristande kapacitet eller som en följd av korruption.

Den nya kvinnofridslagen från 2006 avskaffade dödsstraffet för äktenskapsbrott men lokala stamdomstolar, så kallade *jirgas*, kan fortfarande utdöma dödsstraff för detta. Fyra personer avrättades i juni 2007 i gränsområdet till Afghanistan efter att ha blivit dömda till döden för äktenskapsbrott av en sådan *jirga*.

För närvarande sitter över 7 000 personer i dödscell i avvaktan på verkställighet eller överprövning. Ökningen av antalet dömda som väntar på avrättning har lett till förnedrande och omänskliga förhållanden i dödscellerna. Inhemsk opinion mot dödsstraffet är i det närmaste obefintlig.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

I samband med inrättandet av undantagstillståndet den 3 november 2007 frihetsberövades tusentals människorättsförsvarare, oppositionspolitiker och jurister, därav många framstående och aktiva advokater och domare. De flesta släpptes inom ett par veckor men ett mindre antal kvarhölls i husarrest eller fängelser då undantagstillståndet hävdades 15 december. Under undantagstillståndet upphävdes artikel 9 av konstitutionen, som garanterar personlig säkerhet, samt artikel 10 som skyddar mot godtyckliga arresteringar och frihetsberövanden.

Den 9 november 2007 gjordes ett antal tillägg till 1952 års *Army Act* rörande "arméns befogenheter att ingripa mot civila för att skydda landets säkerhet". Tilläggen kan användas för att arresteras misstänkta terrorister och ställa dem inför rätta utan att ha en arresteringsorder utfärdad. De kan också användas för brott som förräderi och uppvigling (det senare har redan skett i ett flertal fall). Tilläggen medför att personer kan frihetsberövas utan beslut av en civil domstol och deras familjer kan inte heller kräva att polisen och rättsväsendet låter dem få veta var de hålls. Högsta Domstolens tidigare ordförande, Iftikhar Chaudhry, väckte under 2006 och 2007 regimens irritation genom att kräva offentlig information om försvunna personer anklagade för att vara terrorister. Detta har lett till att antalet rapporter om så kallade "försvinnanden" har ökat markant under 2006 jämfört med tidigare år. De försvunna personerna dyker ibland upp igen, inte sällan efter att ha utsatts för tortyr. Det finns dock flera kända exempel på personer som hittats mördade. Bakom ökningen av antalet försvinnanden står i första hand ett stort antal gripanden av balochiska nationalisterna. Uppgifterna om hur många balocher som har gripits varierar stort: mellan 500 och 3 000 personer. HRCP har under 2006 uppmärksammat ett knappt hundratal fall av försvinnanden. I flera fall har det rört sig om journalister.

Försvinnanden har även drabbat personer i gränsområdena som misstänkts stödja lokal talibanmilis eller personer i Pakistan som tros ha länkar till al-Qaida eller andra militanta grupper. Det officiella antalet gripna sedan år 2001 uppgavs i juni 2006 vara cirka 1 000 personer. Hur många som har gripits utan möjlighet till rättsprövning är okänt.

Ett stort antal lagstridiga och godtyckliga frihetsberövanden utförda av lokala poliser i syfte att pressa pengar från de gripna eller deras anhöriga, har också rapporterats.

Vissa restriktioner finns för in- och utrikes resor. Reseförbud inom landet tillämpas för att hindra politiskt oppositionella och religiösa ledare från att delta i mötesaktiviteter eller för att hindra journalister från att bevaka de interna konflikterna. Eftersökta personer uppförs på en särskild utresekontrollista utan föregående domstolsbeslut. Exempelvis kan detta användas som påtryckning mot oppositionella balocher eller för att hindra att de deltar i opinionsbildning

utomlands. Statligt anställda och studenter måste ansöka om tillstånd för utrikesresor, ett så kallat *non-objection certificate*.

6. Rättssäkerhet och rättstatsprincipen

Den pakistanska grundlagen från 1973 innehåller bestämmelser som ska garantera medborgarnas rättigheter i förhållande till staten, inklusive förbud mot tortyr, godtyckliga gripanden, rätten att få sin sak prövad inför opartisk domstol och principen om likhet inför lagen. I verkligheten åsidosätts dessa grundläggande fri- och rättigheter ofta.

Bland de grundlagsskyddade rättigheter som drogs in vid undantagstillståndet 3 november -15 december 2007 återfanns artikel 25 av konstitutionen som garanterar likhet inför lagen.

Det pakistanska domstolsväsendet är mycket eftersatt, har bristande beslutskraft och en låg grad av oberoende. Detta bekräftades i november 2007 då samtliga domare vid regionala samt nationella domstolar avsattes av president Musharraf. Presidenten tillsatte därefter personligen en ny ordförande för högsta domstolen och endast de domare som accepterade att svära trohet till en provisorisk konstitution återinsattes. Det bakomliggande motivet till presidentens ingripande mot domstolarna anses allmänt vara en ökande grad av självständighet inom domarkåren de senaste åren. Högsta domstolen har bland annat tagit upp ett antal kontroversiella rättsfall gällande försvinnanden av nationalister i Balochistan och flera andra mål som rör statens möjligheter att inskränka individens lagstadgade rättigheter. Ett av presidentens officiella skäl för införandet av undantagstillstånd var att högsta domstolen skulle ha lagt sig i den politiska processen i landet.

Advokatsamfund finns, och dessa har under det senaste året utgjort en central del av demokrati rörelsen i Pakistan. Polisen har vid flera tillfällen under 2007 använt våld och tårgas vid protester och demonstrationer som organiserats av juristkåren. Många av dem som arresterades under undantagstillståndet var medlemmar i advokatsamfundet och advokatsamfundets ordförande Aitzaz Ahsan befann sig fortfarande i husarrest då undantagstillståndet lyftes den 15 december 2007.

Ett mycket allvarligt hinder för rättssäkerheten är att rättskipningen försvåras av överbelastning, ineffektivitet, korruption, byråkrati och ett system med flera specialdomstolar vars jurisdiktion i vissa avseenden överlappar varandra. Ofta tar det flera år för en domstol att avkunna dom i enskilda mål. Många jurist- och domartjänster förblir obesatta. Häktade personer sitter ofta frihetsberövade under lång tid, ibland längre tid än den strafftid som stipuleras för det brott de anklagas för. Principen om likhet inför lagen respekteras inte,

utan inflytelserika personer kan ofta med hjälp av politiska medel eller pengar köpa sig fria från straff. Fattigdom gör att en stor del av befolkningen inte har råd att söka rättvisa inför domstol. Kvinnor har svårare att göra sin rätt gällande på grund av diskriminerande bevisregler och traditionella föreställningar.

Brister i polisväsendet och införandet av de islamiska lagarna om *qisas* (retaliationsrätt) och *diyat* (blodspengar) 1990 har gjort att lagföring i stor utsträckning är en privat angelägenhet. Även vid grova brott såsom mord kan brottsoffret eller dennes arvingar förlåta en gärningsman, vilket oftast sker mot penningersättning, men ibland också efter hot och utpressning. Uppskattningsvis 20 procent av alla mord undgår rättslig prövning på grund av att familjen förlåter gärningsmannen. År 2004 tydliggjordes strafflagen när det gäller så kallade hedersmord. Dessa omnämns nu specifikt i lagen som straffbar gärning och straffen har skärpts. Förändringen är dock uppenbart otillräcklig eftersom brottsoffrets arvingar, vilka i många fall är de som anstiftat brottet, fortfarande kan benåda gärningsmannen enligt *diyat*.

Vid sidan av de reguljära domstolarna finns två parallella, men överlappande, rättssystem för fall gällande terrorism och korruption. Vidare finns en parallell religiös rättsordning. För militär personal finns ett särskilt militärt rättsväsende. De särskilda terrorismdomstolarna som infördes 1997 har kritiserats skarpt av människorättsaktivister. De summariska (utomrättsliga) rättegångarna (inom högst sju arbetsdagar) ökar riskerna för felaktiga domar. I flertalet fall tar dock rättegången längre tid på grund av samma överbelastning som lamslår det övriga rättsväsendet.

Särskilda antikorrupsionsdomstolar skapades 1999 som en del av militärregeringens kampanj mot korruption. Tillämpningen av antikorrupsionslagen har emellertid varit selektiv. Korrupsionsmisstänkta politiker som lierat sig med militären har i praktiken undandragits domstolarnas granskning, samtidigt som hot om åtal utnyttjats som påtryckningsmedel mot mer omedgörliga personer.

Parallellt med de sekulära domstolarna finns en religiös rättsordning. Den federala shari'a-domstolen dömer i första hand i mål som gäller familjerätt och islamiska moralbrott samt har rätt att ogiltigförklara lagar som bedöms stå i konflikt med islam. *Hudood*-lagarna från 1979 straffbelägger mord, stöld, hädelse, äktenskapsbrott, våldtäkt utanför äktenskapets ramar, alkohol och hasardspel, men har i första hand tillämpats ifråga om äktenskapsbrott. Äktenskapsbrott (*zina*) är enligt *Hudood* belagt med dödsstraff genom offentlig stening eller offentlig piskning med etthundra rapp men straffen omvandlas regelmässigt till fängelse. Så unga flickor som nio år har åtalats för otukt. Under starka protester från de islamistiska partierna antog parlamentet i november 2006 ett förslag om ändring av *Hudood*-lagen, *Protection of Women Bill*, som syftat till att separera brotten våldtäkt och otukt. Våldtagna kvinnor har

hittills löpt en betydande risk att dömas för *zina* på grund av lagens otydlighet ifråga om kravet på uppsåt från kvinnans sida. Genom det nya förslaget ska det också gå att döma våldtäktsmän som inte erkänt, något som tidigare i praktiken varit omöjligt på grund av kravet på fyra närvarande manliga muslimska vittnen. Som en eftergift till de konservativa krafterna kriminaliserades samtidigt otukt i den sekulära strafflagen.

I mål om hädelse kränks regelbundet de mest grundläggande rättssäkerhetsprinciper. Enligt den pakistanska strafflagen (art 295C) bestraffas uttalanden, åtbörder eller insinuationer som direkt eller indirekt kan anses smäda profeten Muhammed med döden eller livstids fängelse. Detta gäller oberoende av sagesmannens avsikt med uttalandet. Personer, ofta från de religiösa minoriteterna, döms enligt denna och liknande bestämmelser till döden eller långa fängelsestraff på mycket lösa grunder.

Ett godtyckligt och informellt system av rättskipning baserad på islamisk rätt och stamtraditioner tillämpas i de olika stamområdena. Statsmakten har endast begränsad kontroll över denna rättsutövning, i vissa fall eftersom områdena i princip är autonoma. Ting (*jirgor*) av stamåldermän eller andra ledare ansvarar för rättskipningen och där kollektivt ansvar utkrävs, och rivande av hus, spöstraff, stympning, vandring på glödande kol samt avrättning förekommer. Straffen verkställs ofta av offrets familj då rätten till hämnd är ett viktigt element i detta rättssystem. Även på landsbygden i Punjab och Sindh sker traditionell rättskipning genom byråd, så kallade *panchayat*, som präglas av egenmaktighet och rättsvidrighet. Överrätten i Sindh har förbjudit sådan informell rättskipning men beslutet har inte efterlevts.

Det finns en ombudsmannainstitution i Pakistan. I den mån brott mot mänskliga rättigheter anmäls, sker det dock oftast via enskilda organisationer. Presidenten tillkännagav 2004 att en officiell nationell kommission för mänskliga rättigheter skulle bildas som bland annat skulle ha rättslig kapacitet att föra talan i fall där individers rättigheter kränkts. Detta åtagande gjordes också i samband med att Pakistan invaldes till FN:s råd för mänskliga rättigheter år 2006. Arbetet med att upprätta kommissionen har dock ännu inte lett till något resultat.

7. Straffrihet

Enligt konstitutionen saknar domstolar i Pakistan rätt att pröva president Musharraf eller någon annan person som utövar makt å hans vägnar. Militären har sedan tidigare en separat rättsordning för brott och disciplinförseelser. I samband med konfrontationer mellan militära och civila personer går militären ofta straffria. President Musharraf antog ett tillägg till konstitutionen i samband med undantagstillståndet där alla hans handlingar vid dess inrättande samt under tiden det rådde inte kan ifrågasättas i efterhand av domstolen.

Grova polisövergrepp rapporteras regelbundet i media. Övergreppen verkar inte vara sanktionerade men leder oftast inte heller till några påföljder. Disciplinstraff i form av förflyttning eller avsked förekommer men få polismän ställs inför rätta och döms. Som en följd av straffrihetskulturen är förtroendet bland folk i gemen för polismakten minimalt.

Vid brott med islamistiska eller traditionella förtecken finns det en stark tendens att undvika lagföring av politiska skäl eller för att undvika protester. I april 2006 utfäste sig till exempel en *jirga* i distriktet Dir att bestraffa personer som polisanmälde hedersmord med döden. Brott riktade mot minoriteter (till exempel ahmadiyas och kristna) betraktas inte som lika allvarliga och offrens utsagor tillmäts inte heller samma trovärdighet. De omfattande polisövergreppen mot minoriteterna gör att dessa avstår från att anmäla brott för att slippa kontakt med polisen.

Gärningsmän går ofta fria när det gäller så kallade hedersmord. Om de skyldiga grips resulterar det sällan i allvarliga påföljder, trots att överväldigande bevis ofta finns. Genom försoningsinstitutet, *qisas*, har familjemedlemmar som anstiftat hedersmord ofta möjlighet att skänka straffrihet åt mördaren.

8. Yttrande-, tryck-, mötes- förenings- och religionsfrihet

Pakistan har under de senaste åren utmärkts av en relativt fri media samt en framväxt av många privata TV - och radiokanaler.

Bland de grundlagsskyddade rättigheter som drogs in under tiden för undantagstillståndet 3 november -15 december 2007 återfinns artiklarna 15, 16, 17, och 19 som garanterar rörelsefrihet, mötesfrihet, föreningsfrihet respektive yttrandefrihet.

Yttrandefriheten begränsades omgående då undantagstillståndet infördes den 3 november. Samtliga nyhetskanaler utom statliga PTV stängdes ned, radiokanaler blockerades och telefonerna i delar av Islamabad stängdes av under kvällen då undantagstillståndet infördes. Då fler och fler köpte parabolantennar för att ändå kunna se nyhetskanalerna försökte myndigheterna hindra försäljningen av dessa. De flesta TV-kanaler återfick sina sändningstillstånd efter tio dagar, efter att ha tvingats lova att följa den uppförandekod regeringen tagit fram. Flera av dessa kanaler hindrades från att låta vissa av sina nyhetsankare framträda i TV-rutorna. Ägaren för TV-stationen Geo vägrade att följa uppförandekoden och fick därför först inte tillåtelse att fortsätta sina sändningar via kabel. Två av Geos fyra kanaler tilläts sända efter att undantagstillståndet hävts, men inte den viktigaste, nyhetskanalen.

Pakistans myndighet för översyn av media (PEMRA) styrs av lagstiftning från 2005, vilken medger strikt kontroll över nyhetsinnehåll och dryga böter för överträdelse. I samband med att undantagstillståndet i november 2007 infördes lade president Musharraf fram två nya förordningar som ändrade såväl lagen som styr PEMRA, som lagen om press, tidningar och nyhetsbyråer. De nya förordningarna hindrar tryckt och elektronisk media från att publicera eller sända material som "förtalar eller smädar statsöverhuvudet eller medlemmar av den väpnade, styrande, lagstiftande eller dömande statsmakten". Brott mot förordningarna har en maximal påföljd om 3 års fängelse.

Journalister tillämpar i regel en viss självcensur när det gäller frågor om nationell säkerhet, Kashmir och Pakistans kärnvapenprogram. Direkt censur tillämpas vanligtvis endast för sådant som betraktas som obscen eller på annat sätt religiöst stötande. Det är tillåtet att importera böcker men utländska böcker måste passera censuren innan de kan tryckas i Pakistan. Litteratur och konstverk är i allmänhet fria medan filmer censureras. Det finns god tillgång till utländska böcker i de större städerna.

Media har i princip helt utestängts från östra Balochistan, vilket har försvårat bevakningen av konflikten i provinsen. Motsvarande restriktioner gäller för vissa av gränsområdena mot Afghanistan, där flera journalister, även representanter för internationella media, har gripits. Det allvarligaste hotet mot media i detta område kommer dock från talibanrörelsen.

Den urdu-språkiga pressen och landsortsmedia utsätts emellanåt för hot och påtryckningar från lokala makthavare. Minst nio journalister har dött under den senaste femårsperioden, flera under ouppklarade omständigheter.

Efter att undantagstillståndet lyftes den 15 december och konstitutionen återinsatts begränsas fortfarande mötesfriheten, med hänvisning till den allmänna säkerheten. Inför parlamentsvalet 2008 har regeringen anvisat specifika platser för anordnande av kampanjmöten. Enligt artikel 144 i konstitutionen kan statsmakterna förbjuda alla folksamlingar som omfattar mer än fem personer, vilket ofta sker i praktiken.

Konstitutionen garanterar föreningsfrihet med undantag för sammanslutningar som hotar rikets säkerhet, den allmänna ordningen eller moralen. Föreningsfriheten gäller dock inte i de federalt administrerade stamområdena (FATA). Det finns ett aktivt civilt samhälle i Pakistan men vid flera tillfällen under 2007 har manifestationer eller möten som anordnats av civilsamhället aktivt motarbetats av regimen. Den 4 november 2007 arresterades ett 50-tal människorättsförsvarare vid ett möte på HRCP:s kontor i Lahore, däribland kommissionens ordförande Asma Jahangir, som också är FN:s särskilda rapportör för religionsfrihet. Studentföreningar är officiellt förbjudna men förbudet tillämpas inte avseende de radikala, religiösa studentgrupper som

bedriver politisk verksamhet vid universiteten och som utövar påtryckningar mot lärare och andra (främst kvinnliga) studenter.

Pakistan är en islamisk republik och 96-97 procent av befolkningen är muslimer. Det är inte förbjudet att konvertera från islam till annan religion. Däremot är det förbjudet för icke-muslimer att försöka omvända muslimer till annan religion. Enligt grundlagen ska alla människor ha rätt att fritt utöva sin religion men i realiteten är detta ofta inte fallet för icke-muslimer.

En diskriminerande hädelselagstiftning (främst strafflagens artikel 295-C) bidrar till att inskränka yttrande- och religionsfriheten. Lagen ger utrymme för och tillämpas med stor godtycklighet, ofta mot religiösa minoriteter. Hädelsebrottet är belagt med dödsstraff om hädelsen gäller profeten Muhammed. Hittills har dock ingen person avrättats för hädelse i Pakistan. Normalt omvandlas domen till livstids fängelse, vilket innebär upp till femton år i fängelse. Hädelse av koranen eller av islam bestraffas med långa fängelsestraff. Lagens krav på bevisföring har varit mycket svaga och möjligheten att bli fri mot borgen har varit små. Detta har lett till missbruk av lagen genom falska anklagelser. Det förekommer att personer som anklagas för hädelse angrips av sina medfångar i häktet samt att de som frikänts från hädelsebrott attackeras av religiösa extremister.

Trenden förefaller gå i riktning mot ökad religiös intolerans i samhället. I nordvästra gränsprovinsen har talibanrörelsens ökande inflytande under 2006 och 2007 bidragit till en polarisering och till en radikalisering av den politiska debatten.

9. Politiska rättigheter och de politiska institutionerna

Pakistan är en islamisk republik med ett parlamentariskt federalt system. Statschef är presidenten, som väljs av en elektorsgrupp bestående av de två kamrarna i det federala parlamentet och de fyra provinsförsamlingarna. Presidenten utses för en femårig mandatperiod. Det federala parlamentet, som består av nationalförsamlingen och senaten, har den lagstiftande makten. Nationalförsamlingen väljs för en femårig mandatperiod i direkta val och senaten i indirekta val av provinsförsamlingarna. Presidenten utser premiärminister, som ska vara en person som åtnjuter parlamentets förtroende.

Det demokratiska systemet sattes ur spel genom militärkuppen i oktober 1999 då överbefälhavaren general Musharraf utnämnde sig själv till *Chief Executive*, och senare till president. Allmänna val hölls i oktober 2002 till nationalförsamlingen och provinsförsamlingarna, följt av indirekta val till senaten i februari 2003. Valen motsvarade inte grundläggande demokratiska krav. De av militären stödda partierna gynnades till nackdel för partier i opposition. Som kriterium för valbarhet infördes krav på akademisk examen

vilket exkluderade drygt 97 procent av befolkningen. Valkretsar ändrades och offentliga medel användes till stöd för vissa kandidater.

Den 6 oktober 2007 valdes president Musharraf för en andra mandatperiod. Högsta domstolen hade då ännu inte beslutat om han var valbar eftersom han också innehade posten som arméchef och överbefälhavare. Hans val bekräftades först under undantagstillståndet, dock efter att han avgått som arméchef. Omfattande protester förekom mot att presidenten valdes av de sittande parlamentariska församlingarna och att hans folkliga mandat för de kommande fem åren kommer att baseras på mandatfördelningen i det kritiserade valet 2002. Efter mordet på tidigare premiärminister Benazir Bhutto den 27 december 2007 sköts de planerade parlamentsvalen i januari upp med sex veckor till den 18 februari 2008.

Genom den reviderade grundlag som militären införde och som antogs av parlamentet år 2003 har i princip presidentstyre införts. Presidenten kan till exempel numera upplösa parlamentet och avskeda premiärministern och regeringen. Presidentens beslutsrätt i utnämningsfrågor har också stärkts. Militärens maktställning har också stärkts genom inrättande av ett nationellt säkerhetsråd. Flerpartisystem existerar dock och inför parlamentsvalet i januari 2008 är ett stort antal politiska partier aktiva. Statliga medel och resurser användes 2002 för att gynna det regerande partiet. Anklagelser finns om att så också sker inför valen 2008.

Antalet platser i nationalförsamlingen är 342 varav 60 är reserverade för kvinnor och 10 för icke-muslimer. Antalet senatorer är 100 med motsvarande andel reserverade platser. Regeringen avskaffade inför valen 2002 systemet med separata vallistor för de religiösa minoriteterna med undantag för ahmadiyahs. Betydligt färre kvinnor än män röstar, framförallt i stamområden och andra konservativa regioner. Det förekommer ofta hot och andra metoder för att avhålla kvinnor från att använda sin rösträtt. Kvinnor är starkt underrepresenterade i det politiska livet. Vissa ansträngningar görs för att öka kvinnors politiska deltagande. Vid regeringsombildningen år 2006 ökade antalet kvinnliga federala ministrar från en till tre (av 37). Tretton kvinnor i nationalförsamlingen och en senator är valda i öppen konkurrens vid sidan av de reserverade mandaten.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

De officiella arbetslöshetstalen i Pakistan visar att arbetslösheten är omkring sex procent. Detta kan dock jämföras med fattigdomssiffrorna, som visar att 75 procent av befolkningen ligger under eller strax över fattigdomsstrecket. Det finns också en avsaknad av kvalificerat arbete för den lilla delen av

befolkningen som är välutbildad. Kvinnors deltagande i arbetskraften utgör endast 20 procent – en majoritet av dessa arbetar oavlönat inom jordbruket.

Förhållandena på pakistanska arbetsplatser är dåliga. Arbetsplatsinspektioner har vid flera tillfällen inte tillåtits vid fabriker i Punjab och Sindh, trots att The International Labour Organization (ILO) har påtalat detta. Minimilönen höjdes år 2006 från PKR 3 000 till PKR 4 000 per månad, motsvarande drygt två dollar per dag. Myndigheterna saknar dock möjligheter att se till att arbetsgivare håller sig till reglerna. Bötesstraffet för att bryta mot lagen om minimilön är endast PKR 200, motsvarande drygt 3,5 dollar. Minimilönen omfattar inte heller de som arbetar i jordbrukssektorn eller statligt anställda. Officiellt gäller 48 timmars arbetsvecka. Ändringar gjordes dock i arbetslagstiftningen 2006 för att möjliggöra utökning av arbetstiden till 12 timmar per dag.

Beträffande ILO:s centrala konventioner gäller följande:

- *Förbud mot tvångsarbete (konventionerna nr 29 och 105).* Pakistan har ratificerat båda konventionerna. Tvångsarbete förekommer dock i form av skuldslateri, så kallad *bonded labour*, framför allt i jordbruket i Sindh, i tegelbruken i Punjab och inom gruvindustrin i Balochistan. Skuldslavarna hålls under slaveriliknande förhållanden av jord- och fabriksägare, ofta under åberopande att arbetaren eller hans förfäder mottagit lön i förskott. Regeringen har lovat vidta åtgärder för att eliminera förekomsten av skuldslateri men denna avsikt har endast i begränsad omfattning omsatts i handling. Företeelsen är förbjuden sedan 1992 och en aktionsplan mot skuldslateri har antagits, men med ringa effekt.
- *Förbud mot barnarbete (konventionerna nr 138 och 182)* Pakistan har ratificerat båda konventionerna. Barnarbete är tillåtet från 14 år och barnarbete är enligt HRCP mycket utbrett. Officiella siffror från 1996 visar att 3,3 miljoner barn arbetar. En undersökning gjord av UNICEF 2003 visade att åtta miljoner barn i Pakistan arbetar, två tredjedelar av dessa på heltid. President Musharraf har hävdade att det inte går att avskaffa barnarbete eftersom barn ofta försörjer en hel familj.
- *Icke-diskriminering i arbetslivet (konventionerna nr 100 och 111)* Pakistan har ratificerat båda konventionerna. Trots detta missgynnas ofta de religiösa minoriteterna vid tillsättningar av offentliga tjänster. Detta gäller särskilt den kristna minoriteten som ofta förväntas ta de lägsta och tyngsta arbetsuppgifterna. De afghanska flyktingarna utnyttjas också på arbetsmarknaden och utsätts för omfattande diskriminering. Enligt HRCP har kvinnliga arbetare i den formella sektorn ofta lägre lön än sina manliga motsvarigheter.

- *Föreningsfrihet och förhandlingsrätt (konventionerna 87 och 98)* Pakistan har ratificerat båda konventionerna. En kontroversiell förordning om arbetslivet, *Industrial Relations Ordinance* från 2002 begränsar dock arbetstagarnas rätt att bilda fackföreningar. Endast 17 procent av arbetarna på den formella marknaden är organiserade.

Trots att ratificering skett rapporterar HRCP att lagstiftningen i Pakistan strider mot 33 av de 34 ILO-konventioner som landet ratificerat.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Medellivslängden i Pakistan var 62 år 2005 enligt WHO. Förväntat antal år en person i Pakistan lever vid god hälsa är dock endast 53 år. En mycket stor del av befolkningen har fortfarande inte tillgång till tillfredsställande hälsovård. Som exempel sker endast drygt var fjärde förlossning med en utbildad barnmorska närvarande. I hela nordvästra gränsprovinsen, med cirka 20 miljoner invånare, finns inget barnsjukhus utan barn måste transporteras över hela landet till de stora städerna Islamabad, Lahore eller Karachi. Rapporter har också förekommit om att fattiga har avvisats från sjukhus. Trots statliga försök med vaccineringar är Pakistan ett av endast fyra länder där polio är en nationell sjukdom. HIV/Aids ökar i landet på grund av brist på information och många högriskgrupper. UNAIDS beräknar antalet smittade till 130 000 personer. Att fattiga och skuldsatta personer säljer njurar är vanligt och det finns heller ingen lag som reglerar organdonationer. Världsbanken hävdade i en rapport 2006 att Pakistan var ett av de sydasiatiska länder som hade en högre andel undernärda personer än länder i Afrika söder om Sahara.

Knappt två procent av BNP satsades under 2004 på hälsosektorn. Regeringen har inom ramen för sin fattigdomsreducerande strategi åtagit sig att förbättra hälsovården. De offentliga resurser som satsas utnyttjas dock ofta ineffektivt. Det är inte ovanligt att sjukhus saknar såväl läkare som mediciner och annan utrustning.

12. Rätten till utbildning

Pakistan spenderar mindre än två procent av landets BNP på utbildning, trots att 40 procent av befolkningen är under 15 år. Av dessa har bara drygt hälften tillgång till en rudimentär grundskola. Enligt FN:s barnfond (UNICEF) påbörjade under perioden 1997-2004 drygt 80 procent av pojkarna och knappt 60 procent av flickorna skolgång och omkring 90 procent av dessa fullföljde till och med årskurs fem. Högre skolgång var ovanligare och omfattade bara en fjärdedel av pojkarna och en femtedel av flickorna. Skillnaderna i skolgång mellan könen tillhör de absolut största i världen. Flera skolor för flickor i gränsområdena mot Afghanistan har tvingats stänga eller införa obligatorisk *burqa* efter hot från islamister. Ett bombdåd genomfördes i november 2007

mot en flickskola i Swat-dalen, där islamister utkämpar strider mot regeringsstyrkor. Pakistan har inte obligatorisk skolgång.

Antalet skolor och lärare är långt ifrån tillräckligt. Skolgången är gratis men läromedel och skoluniformer måste betalas av föräldrarna. Barn måste dessutom ofta arbeta för att bidra till familjens försörjning vilket hindrar skolgången. Kvaliteten på undervisningen vid de offentliga skolorna är ofta dålig. Försök att åstadkomma förbättringar har inte visat några märkbara resultat. En undersökning som UNICEF genomfört visar att majoriteten av de som genomgått grundskolan inte hade tillräcklig läsförståelse. Bristen på bra och billiga skolor gör att många föräldrar istället skickar sina barn till koranskolor, *madrassabs*, där barn erbjuds gratis kost och logi. En översyn och revidering av den nationella kursplanen för grundskolan gjordes under 2004 till 2006, men endast måttliga ändringar gjordes på grund av stark kritik från de religiösa partierna.

UNDP gör bedömningen att den vuxna läskunnigheten år 2004 låg strax under 50 procent. Siffrorna för landsbygden är genomgående lägre. I provinsen Balochistan var läskunnigheten för kvinnor enbart 18 procent.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Enligt UNDP:s index över mänsklig utveckling för 2007 låg Pakistan på plats 136 av 177 länder när det gäller utvecklingsnivå. Av en uppskattad befolkning på omkring 160 miljoner människor lever ungefär 17 procent på mindre än en dollar per dag. Tre fjärdedelar lever på mindre än två dollar per dag. Trots låga arbetslöshetssiffror är undersysselsättningen omfattande. Bristen på fullvärdigt boende är stor. Många fattiga i städerna bor i olagliga (men ofta tolererade) slumliknande boställningar. En stor inflyttning sker från landsbygden till städerna.

Landets makroekonomiska indikatorer har förbättrats och är nu jämförelsevis sunda. Tillväxten har under de senaste åren varit god – under 2004 till 2006 cirka åtta procent - men har samtidigt ätits upp av en hög inflation som drabbat landets befolkning mycket hårt. De officiella siffrorna visar att inflationen var 7,8 procent under 2006. Till stor del berodde inflationen på matpriserna som ökat med runt 10 procent under perioden. Pakistan saknar i stort sett medelklass och landets befolkning utgörs till allra största del av fattiga, svårt utsatta människor. Det finns dock en liten del rika personer, särskild bland den jordägande eliten. En stor del av fattigdomen är strukturellt betingad och beror på en snabb befolkningstillväxt (siffrorna varierar mellan 1,8 och 2,5 procent), en låg utbildningsnivå samt av en oreformerad och feodal jordbrukssektor.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Kvinnor i Pakistan diskrimineras på otaliga områden. Det förekommer ofta att kvinnor hindras åtnjuta sina politiska rättigheter och i röstlängderna är kvinnor underrepresenterade. Vid lokalvalen 2005 hindrades kvinnor av konservativa krafter från att rösta i flera områden. De kvinnor som invalts till fullmäktige i distriktet Dir i nordvästra delen av landet hindrades från att delta i möten och representerades istället av sina manliga släktingar.

Flickor är ofta oönskade och barnadödligheten är högre än bland pojkar. Våld mot kvinnor förblir ett utbrett och allvarligt problem. Enligt enskilda organisationer utsätts ett stort antal kvinnor för våld inom hemmet av sina makar, makens familj eller av egna släktingar. HRCP uppskattar att varannan kvinna utsätts för fysisk eller psykisk misshandel. Andra instanser uppskattar att drygt tre fjärdedelar av alla kvinnor i landet utsatts för någon typ av övergrepp någon gång i livet. Brännskador är vanliga, ofta vid avsiktliga försök att skada eller döda kvinnan. En enskild organisation i Rawalpindi fann att över 5 000 kvinnor bränts till döds under de senaste fem åren. En annan allvarlig trend är det ökande antalet kvinnor och flickor som mördas eller stympas genom att frätande syra kastas i deras ansikten.

Så kallade hedersmord förblir vanligt förekommande. HRCP har belagt uppgifter om att minst 565 kvinnor, 60 av dessa minderåriga, mördats under 2006 under förevändning att upprätthålla familjens heder. Mörkertalet är dock mycket stort. I januari 2005 infördes bestämmelser om skärpta straff för hedersmord i strafflagen. Lagändringen har kritiserats som otillräcklig i och med att en mördad kvinnas arvingar även fortsättningsvis kan förlåta det mord (*dijyat*) som de inte sällan själva har varit med om att anstifta.

Polisiära och rättsliga myndigheter förblir okänsliga för våld mot kvinnor. Bedömningen från flertalet mänskliga rättigheter- och kvinnorrättsförsvarare är att kvinnomisshandel ofta betecknas som en familjeangelägenhet som kvinnan uppmanas att lösa inom ramen för familjen. Offentlig rättshjälp saknas och tillgången till stöd är minimal. Det finns ett fåtal ideella organisationer som hjälper kvinnor med anmälningar om våld. I de flesta städer finns dock kriscenter som erbjuder rådgivning och hänvisning till kvinnohus. Otidsenliga värderingar och fattigdom gör att kvinnor ofta inte får stöd från föräldrar och syskon om de misshandlas av sin make. Att en kvinna vill separera uppfattas som en skam för kvinnans familj. Om en familj gift bort en dotter vill man ogärna se hemgiften gå förlorad genom att kvinnan skiljer sig.

Tvångsgiftermål förekommer. Av Pakistans grundlag följer att ingen kan tvingas in i giftermål, men denna rättighet har i praktiken varit av underordnad

betydelse. En positiv trend är att pakistanska domstolar i ökande utsträckning varit villiga att döma till kvinnans fördel i fall om tvångsgiftermål. Arrangerade äktenskap är norm i alla samhällsklasser. I synnerhet på landsbygden gifts flickor bort i unga år, cirka en tredjedel som underåriga, ibland med betydligt äldre män. Efter giftermålet är kvinnan ofta helt utlämnad till mannen och hans familj. En kvinna som vägrar gifta sig med en av familjen utvald person har små möjligheter att få skydd av myndigheterna. Skilda kvinnor har låg status och riskerar att förlora vårdnaden om sina barn.

Handel med kvinnor och barn förekommer. Pakistan uppges vara både ett ursprungsland och en destination för handeln med kvinnor och barn. Kvinnor lockas eller bortförs för att bli hustrur, arbetskraft eller prostituerade. En lag mot handel och smuggling av människor antogs hösten 2002 men har inte tillämpats effektivt.

Regeringen har under de senaste åren vidtagit reformer som syftar till att förbättra kvinnans ställning, bland annat har en nationell kvinnokommission, *National Commission on the Status of Women*, inrättats. Resultatet har dock inte ändrat situationen i praktiken. Som ovan nämnts togs ett viktigt men begränsat steg i november 2006 i och med ändringen i bestämmelserna om äktenskapsbrott och våldtäkt i *Hudood*-lagen. Samtidigt presenterade regeringen ett nytt lagförslag: *Prevention of Anti-Women Practices Bill 2006* som bland annat syftar till att kriminalisera och komma tillrätta med övergrepp i form av tvångsgiftermål och brudköp, så kallat giftermål med koranen och traditionerna med muntliga skilsmässor (*talak*) och att överlämna flickor som kompensation vid brott (*vani/svara*). Förslaget har mött hård kritik från de religiösa partierna och trots att lagförslaget presenterades i parlamentet i februari 2007 har beslut ännu inte tagits.

15. Barns rättigheter

Över 50 procent av Pakistans befolkning på ungefär 160 miljoner invånare är under 18 år. Deras rättigheter är svårt eftersatta trots att en rad lagar antagits för att tillgodose dem. Regeringen strävar efter att förbättra lagstiftningen i enlighet med barnkonventionen, mest noterbart när det gäller barnarbete. I kontrast till kvinnornas situation är de största problemen inte konservativa krafter eller brist på relevant lagstiftning utan att de lagar som antas inte efterlevs.

Fysisk bestraffning av barn är vanligt - såväl i hemmet som i skolorna. Organisationer som erbjuder barnarbetare skolgång talar om barns rädsla för att gå i skolan; de förknippar skolgång med åga. Inte minst i koranskolor (*madrassahs*) är fysisk bestraffning vanlig. Sexuellt utnyttjande av barn är utbrett. Enligt en uppskattning är knappt hälften av alla våldtäktsoffer minderåriga. Handel med barn förekommer, internt och till utlandet, för arbete eller för prostitution. Vissa källor uppskattar antalet prostituerade barn till ungefär

40 000. År 2002 antogs en särskild lag som förbjuder och bestraffar människohandel. Antalet gatubarn i storstäderna uppskattas till minst 50 000.

Straffbarhetsåldern för barn är sju år. Barn äldre än tolv år jämföras med vuxna i straffhänseende. Genom lagen om behandling av minderåriga i rättssystemet (*Juvenile Justice System Ordinance*) är det numera förbjudet att hålla minderåriga fängslade tillsammans med vuxna men i praktiken är detta fortfarande norm på grund av bristen på ungdomsfängelser.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urbefolkningar

Pakistans minoriteter består av runt tre miljoner kristna, två miljoner hinduer och 1,5 miljoner ahmadiyas. Av den stora muslimska majoriteten uppskattas 20 procent vara shia-muslimer. Utöver detta finns några mindre muslimska samfund, till exempel ismaeliterna i landets norra delar. Pakistansk lag och pakistanska myndigheter skyddar inte i tillräcklig utsträckning de religiösa minoriteterna. Ett allvarligt problem är lagstiftningen mot hädelse, som ofta används för anklagelser riktade mot minoriteterna.

Ahmadiyas betraktas i landet som avfallingar från islam, trots att de själva ser sig som muslimer. Deras religionstillhörighet noteras i passen och de kan bestraffas om de använder muslimsk terminologi och muslimska ritualer. De tillåts inte heller genomföra pilgrimsresor till Saudiarabien. Flera av deras moskéer har förseglats eller konfiskerats av andra muslimska samfund. De har inte rätt att begravas på muslimska begravningsplatser. Ahmadiya-minoriteten drabbas ofta av religiöst motiverade våldsgärningar och rättsliga myndigheter tenderar att betrakta våld mot dem som mindre allvarligt. Konservativa muslimska ledare agiterar öppet mot ahmadiyas utan rättsliga ingripanden från myndigheterna. Sekteristiskt våld mellan sunni- och shiamuslimer är ofta förekommande. I januari 2007, vid den shiitiska högtiden Ashura, dödades 21 personer då två självmordsattentat genomfördes och en moské bombades i staden Bannu.

Även kristna och hinduer utsätts för trakasserier. Kristna har haft svårigheter att få tillstånd att bygga kyrkor och att utverka visering för besökande präster. Dödshot mot kristna uppges vara vanligt förekommande.

Enligt Pakistans konstitution kan endast en muslim väljas till president. I det nationella parlamentet reserveras 10 platser av 342 till ledamöter från minoritetsbefolkningen.

Trots att ett informellt kastsystem existerar, särskilt i landets sydöstra delar, saknar Pakistan lagstiftning för att motverka diskriminering på basis av kast eller social status.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexuella handlingar är straffbara enligt pakistansk lag. Några ansträngningar görs inte för att öka respekten för homo- bi och transpersoner (HBT) från officiellt håll. Ett uppmärksammat fall togs upp i juni 2007 då en domstol dömde ett äktenskap till upplösning då mannen, som var transsexuell, bedömdes vara en kvinna, och ett äktenskap mellan två kvinnor sades vara mot islam.

18. Flyktingars rättigheter

Pakistan har inte ratificerat 1951 års flyktingkonvention men samarbetar med UNHCR och International Organization for Migration (IOM) i flyktingfrågor. Det finns för närvarande två miljoner afghaner i landet, hälften av dessa födda i Pakistan. Närvaron av afghaner i Pakistan har under 2006 komplicerats av den försämrade situationen i Afghanistan och i gränsområdena. Ett program för att registrera afghanerna och ge dem som får särskilda ID-kort rätt till skolor och hälsovård, har genomförts men fortfarande är tanken att samtliga afghaner ska hemsändas före den 31 december 2009.

I Pakistan förekommer också stora grupper av internflyktingar. Säkra siffror är svåra att komma över men UNHCR uppskattar att 250 000 - 400 000 människor befinner sig på flykt i sitt eget land. Bakomliggande orsaker inkluderar såväl naturkatastrofer – jordbävningen 2005 och de översvämningar som drabbade landet sommaren 2007 - som av stridigheter i Waziristan och östra Balochistan. De strider som utkämpats i Swat-dalen under hösten 2007 har också skapat stora mängder internflyktingar.

19. Funktionshindrades rättigheter

Situationen för personer med funktionshinder är mycket utsatt. Funktionshindrade barn tas oftast om hand av sina föräldrar då någon offentlig service inte finns i detta avseende. I fattiga familjer tas barn med funktionshinder i bästa fall om hand av välgörenhetsorganisationer. Annars göms de som regel undan och har små möjligheter att integreras i samhället och få tillgång till skolgång och hälsovård. Nära nog alla personer med psykiska funktionshinder tas om hand av familjen. Funktionshindrade vuxna och barn får ofta försörja sig som tiggare. Staten har lagstiftat att minst två procent av anställningarna inom privata och offentliga institutioner ska gå till personer med funktionshinder. Företag kan dock välja att istället ge donationer till en särskild fond. En särskild myndighet hjälper till med att finna förvärvsarbete åt personer med funktionshinder och att erbjuda lån.

I en del större städer har ett fåtal speciella handikappcentra öppnats med möjlighet till sjukgymnastik och yrkesträning för personer med fysiska funktionshinder. För vissa typer av sjukdomar och funktionshinder finns

relativt god sjukvård att tillgå. I regel har dock endast de välbeställda möjlighet att utnyttja denna vård.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Som tidigare nämnts arresterades ett mycket stort antal medlemmar av det pakistanska civilsamhället då undantagstillstånd utlystes 3 november 2007. Dessa arresteringar gjordes enligt regimen ”i förebyggande syfte” eller för att personerna i fråga ska ”ha hållit olagliga sammankomster” då fredliga demonstrationer genomförts. Söndagen den 4 november 2007 stormade polis Pakistans kommission för mänskliga rättigheters (HRC) kansli och arresterade det 50-tal personer som befann sig där. Anklagelser för flera typer av brott har i flera fall kvarstått, även mot personer som sedermera släppts. Anklagelserna gäller brott som till exempel förräderi eller brott mot anti-terrorism lagar, som i många fall ger mycket hårda påföljder. Människorättsförsvarare och jurister som anklagats för denna typ av brott har ofta ytterst små möjligheter att försvara sig, vilket i förlängningen kan leda till att dessa personer tystas.

Såväl internationella som inhemska organisationer för mänskliga rättigheter tillåts bedriva verksamhet i Pakistan även om det traditionellt finns viss misstänksamhet från myndigheternas sida gentemot enskilda organisationer. Under senare år har representanter för internationella organisationer som arbetar med frågor rörande mänskliga rättigheter i vissa fall vägrats visum till Pakistan. Hot mot människorättsorganisationer förekommer ofta från islamistiska grupper. Organisationer som arbetar med kvinnor, kvinnors rättigheter och andra mänskliga rättigheter anklagas regelbundet för bristande moral, korruption, slöseri och försök att införa främmande, västliga värderingar. Polisen gör lite för att skydda organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter mot hot och trakasserier från religiösa partier och extrema grupper.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Alla viktigare internationella organisationer och många internationella enskilda organisationer har verksamhet i Pakistan på området för mänskliga rättigheter. ILO och UNICEF samarbetar med regeringen om åtgärder mot barnarbete och för reformer inom utbildningsväsendet. Det internationella stödet sker i första hand på det ekonomiska och sociala området men visst stöd ges också för demokratiutveckling och till det civila samhället.

Flera svenska enskilda organisationer är verksamma i landet och samarbetar med pakistanska organisationer bland annat avseende barnarbete. Sverige har inget bilateralt utvecklingssamarbete med Pakistan.